

A. QAHHORNING "BOSHSIZ ODAM" HIKOYASIDA MUALLIF POZITSIYASI VA ROVIY FUNKSIYASI

Dilnozaxon Murotova Otabek qizi

Farg'ona davlat universiteti Filologiya fakulteti O'zbek tili adabiyoti yo'nalishi 2-bosqich talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7041683>

Annotatsiya. Ushbu maqolada A.Qahhorning "Boshsiz odam" hikoyasidagi muallif pozitsiyasi va roviy funktsiyasi haqida so'z yuritiladi. Hikoyada real voqelikni badiiy voqelikka aylantirishdagi muallif mahorati, tasviriy vositalar: o'xshatish, qiyoslash, kinoya kabi badiiy tasvir vositalardan foydalanish mahorati, yozuvchining so'z qo'llash mahorati, hikoya strukturasi roviy funktsiyasi, o'quvchi va kitobxon munosabatlarini amalga oshirishdagi uning vazifasi, o'zgalarning kiritma luqmalari, ularning asar strukturasi o'rni va ahamiyati, hikoya janrida roviyning betaraf, tarafkashlik pozitsiyasi, obrazlar haqidagi ma'lumotni kitobxoniga asosli va tez yetkazish usulining xarakterlar shakllanishidagi muhimligi masalasi, kitobxon kutgan voqealarning syujetda ro'y bermasligi, kitobxonning fabulani bilishga bo'lgan qiziqishini topa bilish, tasvirda qo'llanilgan kontrast usulining muhimligi, uni matnda ishonarlililigi ta'minlash kabilar haqida fikr yuritiladi va ilmiy xulosalar chiqariladi.

Kalit so'zlar: hikoya, muallif, janr, matn, funktsiya, roviy, pozitsiyasi, muallif, hikoya o'xshatish, kinoya, badiiy tasviri, matn.

ПОЗИЦИЯ АВТОРА И ФУНКЦИЯ РАССКАЗЧИКА В РАССКАЗЕ «ЧЕЛОВЕК БЕЗ ГОЛОВЫ» А. КАХХОРА

Аннотация. В данной статье рассматривается позиция автора и функция рассказчика в рассказе «Человек без головы» А. Каххора. Мастерство автора в превращении реальной действительности в художественную в рассказе, образные средства: умение использовать такие художественные средства, как сравнение, сопоставление, ирония, умение писателя в использовании слова, функция рассказчика в структуре рассказа, его роль в реализации отношений между учащимся и читателем, введение других, их место и значение в структуре произведения, нейтральная и необъективная позиция рассказчика в повествовательном жанре, значение способа передачи информации читателю разумно и быстро в формировании характеров, о том, что в сюжете не происходят ожидаемые читателем события, делаются фабульные научные выводы читателя о важности метода контраста, используемого в изображении, обеспечивающем его правдоподобность в тексте.

Ключевые слова: рассказ, автор, жанр, текст, функция, рассказчик, позиция, автор, сравнение, ирония, художественный образ, текст.

THE POSITION OF THE AUTHOR AND THE FUNCTION OF THE NARRATOR IN THE STORY "THE MAN WITHOUT A HEAD" BY A. KAKKHOR

Abstract. This article discusses the position of the author and the function of the narrator in the story "The Man Without a Head" by A. Kakhkor. The author's skill in turning reality into fiction in the story, figurative means: the ability to use such artistic means as comparison, comparison, irony, the writer's ability to use the word, the function of the narrator in the structure of the story, his role in realizing the relationship between the student and the reader, introduction others, their place and significance in the structure of the work, the neutral and biased position of the narrator in the narrative genre, the importance of the method of conveying

information to the reader reasonably and quickly in the formation of characters, that the events expected by the reader do not occur in the plot, the reader's plot scientific conclusions are made about the importance the contrast method used in an image to make it appear true to text.

Keywords: *story, author, genre, text, function, narrator, position, author, comparison, irony, artistic image, text.*

KIRISH

Badiiy asarda hayotiy haqiqatni badiiy haqiqat aylantirishda roviy asosiy figura sanaladi. Roviyy badiiy asarda muallif kontseptsiyasini amalga oshirishda ham eng asosiy vosita hisoblanadi. Ayniqsa, hajm jihatidan kichik janr bo'lgan hikoya janrida roviyning funktsiyasi muhimligi bilan ajrab turadi. "Struktural nigoh yakka hodisaga qaratilganda uning ichki va quyi qatlamlariga kirish, voqea va obrazlarning ramzlashuv darajasini aniqlash, avval ko'zga tashlanmagan ma'no o'choqlarini ko'rgazmali tarzda ochish imkoniyati tug'iladi". [1.66.]

TADQIQOT MATERIALLARI VA METODOLOGIYASI

A.Qahorning "Boshsiz odam" hikoyasi badiiy jihatdan mukammal asarlaridan biri sanaladi. Hikoya roviy nutqi bilan boshlanib, unda Niso buvi haqida ma'lumot keltiriladi. Muallif tasvir bayonida aniq ma'lumotlar keltirish bilan birga, ikkilanish, gumonsirash tendentsiyalarini ham berib boradi. Syujetning keyingi qismlarida ikkilanish ohangi kuchayib boradi. Roviyy nutqida: "Bunga hamma ham hayron qoldi. Bu to'g'rida ba'zilar: Niso buvi ilgari ham usta Abdurahmon bilan don olishib yurar ekan,— degan gapni qilishdi, ba'zilar: "Bechora nima qilsin ikkita bolasi bor, usta Abdurahmonning ham o'lgan xotinidan o'g'li bor. Vaqti kelganda tili qisilmaydigan ish qilibdi-da," deyishdi"[2.258.]

Yuqoridagi roviy nutqida metaforik matn qo'llanilib, u o'zgalarning gapi tarkibida berilib, syujet davomida matnning asl ma'nosi ochilib boradi. Niso buvi haqidagi ma'lumotdagi noaniqlik, gumonsirash, ikkilanish tendentsiyalari sekin-asta o'quvchiga ham yuqadi. O'zgalarning Niso buvi haqidagi aytgan gaplari obraz to'g'risidagi ma'lumotlarni yanada to'ldiradi, aniqlik kiritadi. Bu kabi kiritma luqmalar roviy berayotgan ma'lumotni to'ldirish bilan birga, qahramon xarakterini shakllantirishga ham yordam beradi. Roviyy ma'lumotlaridan ko'ngli to'lmay, ikkilanib turgan o'quvchi o'zgalarning gapidan so'ng aniq ma'lumot oladi. Qahramon haqidagi ma'lumotni tez va asosli yetkazishga harakat qilayotgan roviyga o'zgalarning tomonidan aytilgan bu kabi xabar yordam beradi. Roviyy nutqida berilgan frazeologik iboralar nutqni aniq, lo'nda, ta'sirchanligini ta'min etadi. Masalan, "Niso buvi don olishib yurar ekan. Vaqti kelganida tili qisilmaydigan ish qilibdi-da" kabilar shular jumlasidandir. Keltirilgan kiritma ma'lumotlar yozuvchining "Mayiz yemagan xotin", "To'yda aza" hikoyalari ham uchraydi. "Uning xotini mayiz yemagan," degan o'zganing gapida juda katta tagma'no yashiringan bo'lib, metaforik matn hisoblanadi. Aslida so'z xotinning mayiz yemaganligi xususida emas, uning axloq buzuvchiligi haqida ketadi. "To'yda aza"dagi "Qarigan chog'ida xo'rozqand yalamay, domla ham o'lsin" degan luqma ham shular jumlasidandir. Hikoyalarda keltirilgan o'zgalarning luqmasi syujetdagi voqealarni rivojlantiradi, roviy nutqini asoslaydi, obrazlarning xarakterini shakllantiradi.

Badiiy matnning tushunarli bo'lishiga monelik qiladigan ortiqcha "shovqin" lardan xalos etadi. "Abdurahmon yuborgan sovchi Niso buviga shunday dedi: "Sizda ikkita bola bo'lsa, u kishida bitta bola bor. Bularning yegan-ichgani qayoqqa borar edi. Bular uchun alohida qozon osilarmidi. Siz hammasining onasi, u kishi ota. Usta bolani juda yaxshi ko'radilar." Adibning

aksariyat hikoyalarida uchraydigan o'zgalarning kiritma luqmalarida ironiya ma'nosi yetakchilik qiladi. Bu kabi kiritmalar hikoya mazmuniga ijobiy ta'sir etadi. "O'zga kim, u nima ish bilan shug'ullanadi, ishtirokchilarga uning qanday aloqasi bor?" – tarzidagi savollarga javob berishga o'rin qolmaydi. Kitobxon o'zgalarning gapini hech ikkilanmay qabul qiladi. SHuning uchun A.Qahhor asarlarida uchraydigan bir kishi, bir xotin singari kiritma obrazlar tilidan berilgan ma'lumotlar asar syujetida muhim sanaladi. Ba'zan keltirilgan kiritma luqmalar asar voqealarini davom ettirishga asos bo'ladi. Masalan, matnda keltirilgan sovchi nutqi: "Usta bolani juda yaxshi ko'radilar." jumlasining aksi hikoyaning keyingi qismida, aksincha, Abdurahmon Niso buvining qizlarini jazolashi bilan yakun topadi. Dastlabki voqealardan Abdurahmonni yaxshi inson deb tanib borayotgan o'quvchi jumla isbotini syujetdan topmagach, unda bu obrazga nisbatan salbiy qarash kuchayadi. Kitobxon kutgan holat yuz bermagach, uning fabulani bilishga bo'lgan istak va qiziqishi yanada ortadi. Tasvirda qo'llanilgan kontrast usuli muallif tomonidan ataylab kitobxonga ta'sir etish usuli sifatida qo'llanilgan topilmadir. Yozuvchining juda ko'p asarlarida ishtirok etgan tayyor xarakterlar bu hikoyada ham ishtirok etadi. Ular nutqidagi (o'zgalar nutqi) frazeologik iboralar kitobxon tasavvurlarini boyitishga, obrazli mushohadalar hosil qilishga yordam beradi. Berilgan iboralar Niso buvi holatini mukammal ko'rsatishdan tashqari, obrazni navbatdagi intrigaga tayyorlaydi. Niso buvi Abdurahmon bilan birga to'qqiz yil yashasa-da, uni o'z eri sifatida tan olmaydi. Abdurahmon Niso buviga er sifatida hech qanday mehr ko'rsatmaydi, qizlarini esa "Razzoq yamoqchining qizlari" sifatida biladi. Roviylar nutqida berilgan "er bilan maslahatsiz" jumlasini Niso buvi va Abdurahmon munosabatlarini konkretlashtiradi. Niso buvi Abdurahmon bilan "majburiyat" asosida yashaganligi uchun ham muallif tomonidan "er bilan" jumlasini keltiriladi. Adib har bir so'zga badiiy -estetik vazifa yuklaydi. Har bir so'z obraz xarakter mantig'idan va muallif niyatidan kelib chiqib ifodalanadi. Roviylar nutqida birgina egalik qo'shimchasi "i"ning berilmasligi Abdurahmon-xotinlik rishtalari yo'qligini ko'rsatadi. Demak, muallif ijodida nafaqat so'z, jumla, hattoki birgina tovush va qo'shimcha ham badiiy-estetik funktsiya bajarishini hikoya matnida kuzatdik. Matndagi har bir qo'shimcha va jumla asar struktursida kontseptual ahamiyatga ega ekanligi ko'zga tashlanadi.

TADQIQOT NATIJALARI

Hikoya syujetida keltirilgan roviyning navbatdagi bayoni badiiy estetik qimmatini jihati jihatidan yuqoridagilardan kam emas. "Usta Abdurahmon qizlarni ko'p urdi. Bir kuni Niso buvi: Ursangiz o'sha do'koningizga olib borib uring" deganida, usta Abdurahmon: "Ha, joning achiydimi, bundan keyin men urayotganimda kulib turmasang, uch taloqsan." deb yubordi. SHundan so'ng Niso buvi ko'p martalab "kuldi" [2.258.]

Hikoyada roviy tafsilotlarga berilmaydi, keltirilgan "kuldi" so'zi matnda ko'chma ma'noda kelib, hikoya struktursida badiiy-estetik funktsiya bajaradi. Ko'chma ma'nodagi so'zlarning berilishi roviy nutqining o'ziga xosligini ta'minlaydi. SHu birgina so'zda Niso buvining ichki iztiroblari, armonlari tajassumi bor. Syujetda intriga kuchaytiriladi, kitobxonni Abdurahmon haqidagi tasavvurlari oydinlashadi, hikoyaning dinamik shiddati oshadi. Biroq syujetda dramatism kuchaysa-da, xarakterlararo konflikt yuz bermaydi. Demak, adibning so'z qo'llash mahorati, bir so'z bilan juda ko'p ma'noni kitobxonga yetkaza olish usuli yozuvchi ijodida tamoyil darajasiga ko'tarilgan. Bu kabi usullar asar syujetini amalga oshirishda, kompozitsiyaning mukammalikka erishishida muhim sanaladi. Ironiya stilistik usul sifatida so'zning ikki xil leksik ma'nosiga ega bo'lib, asosiy ma'nosi badiiy matnda oydinlashadi. Avtor ironiyasini ifodalagan "kuldi" so'zi o'zining aks ma'nosini ifodalab, Niso buvi juda ko'p

marotaba xafa bo'lgani, qizlari ko'p marta Abdurahmon tomonidan kaltaklangani bildiradi. Qizlar qay tarzda, qanday jazolangani matnda berilmaydi. Tafsilotlarning barchasi birgina "ko'p marta "kuldi" jumlasida o'z ifodasini topadi. Bu holatni har bir kitobxon individual tarzda, kontekstdan tashqarida, o'z tasavvurlarida gavdalantiradi. Bu kabi vaziyatlarni kitobxon ixtiyoriga qoldirish adibning juda ko'p hikoyalarida uchraydi, ijodiy tamoyilning bu ko'rinishi hikoya janri talabini amalga oshirishda muhim sanaladi. Yuqorida ta'kidlab o'tganimizdek, muallif rivoya tarzi shakllanishida dialoglarning ahamiyati juda kattadir.

MUHOKAMA

Biroq "Boshsiz odam" hikoyasida dialoglar keskin konfliktlar asosiga qurilmaydi. Niso buvi va Abdurahmon o'rtasida "Anor" hikoyasidagi kabi konflikt yuz bermaydi. Niso buvi va Abdurahmon o'rtasidagi vaziyatni to'g'ri baholagan muallif roviy nutqida berilgan birgina "ko'p marta "kuldi" jumlasini keltirish bilan maqsadiga erishadi. Xarakterlar o'rtasidagi to'qnashuvda Niso buvi xarakteridagi erksizlik, tobelik Abdurahmon bilan yuzma-yuz kurashishni amalga oshirishga izn bermaydi. Uning muteligi, ayol sifatida qadrlanmasligi, eridan qo'rqishi, "joni achiganda" ham "kulish"ga mahkumligi xarakterlararo konfliktni yuzaga chiqishiga to'sqinlik qiladi. Syujetdagi badiiy konflikt Niso buvi kechinmalari orqali amalga oshiriladi, qahramonning ichki iztiroblari bevosita o'quvchi shuuriga ko'chadi. Aynan shu ijodiy usul voqelikni badiiy idrok etishda xarakterlar mantig'ini hisobga olish zarurligini anglatadi. Ammo syujetda lar rivojii va badiiy konflikt roviy rioya tarzi asosida amalga oshiriladi. Har ikkisining rivojlanishiga asos bo'lgan narsa, bizningcha, roviy nutqining izchilligi, unda qo'llanilgan tasviriy ifodalar hisoblanadi. Natijada, kitobxon voqea-hodisalarni idrok etadi, obrazlar holati va harakatlari bilan tanishib boradi.

Syujetda keltirilgan navbatdagi roviy nutqi xarakterlarni ochish va badiiy matn bayonida lar rivojini ta'minlash uchun xizmat qiladi. "Ha, ikkovining ham boshi omon bo'lsin" jumlasida "Mehrini Faxriddinga bermayman, o'g'ling qizimning tengi emas", degan Niso buvining ichki nidosi kontekst tagzaminida mavjud. Muallif yana roviy nutqida o'z kontseptsiyasini asoslash uchun "bu yo'q" degani edi" jumlasini keltirib, Niso buvi nutqiga aniqlik kiritadi. Agar Niso buvi niyatini Abdurahmonga oshkor bayon etganida edi, uning boshiga bundan-da, battar balolar yog'ishi tayin edi. SHuning uchun u erining savoliga aniq javob bermaydi. ifodada pragmatik to'siq mavjud bo'lib, "kosaning tagida nimkosa" tarzida qahramon nutqi shakllanadi. Hikoya matnida berilgan sodda yig'iq va sodda yoyiq gaplar xuddi "Anor" va "O'g'ri" hikoyalaridagi kabi juda katta kompozitsion vazifani bajaradi. va voqea-hodisalarning badiiy matnda aks etishi murakkab ijodiy jarayon bo'lib, yozuvchidan mahorat va tajriba talab etadi. Goh roviy, goh obrazlar nutqida berilgan yuqoridagi ta'sirchan kalit so'zlar avval ta'kidlaganimizdek, hikoyada vertikal ko'priklar hosil qiladi. Har bir abzatsda roviy tomonidan keltirilgan aniq gaplar aynan shu abzatsda sharhlanadi, keyingi abzatsdagi gaplar birinchi abzatsdagi gaplarning izohi sifatida keltiriladi. Roviyning hikoya strukturasidagi keyingi funktsiyasi shu kalit so'zlar vositasida belgilab qo'yilgandek ko'rinadi. Abzatsdan abzatsga o'tish jarayonida voqealar, obrazlar harakati, roviy tafsilotlarining barchasi sodda gaplarning izohi sifatida abzatslarga xuddi "spektor nurlari" ga o'xshab yoyilib ketadi. Masalan:

1. Niso buvi eri o'lib, ikki yosh qizi bilan qoldi.
2. Usta Abdurahmon yuborgan sovchi Niso buviga shunday dedi.
3. Usta Abdurahmon qizlarni ko'p urdi. To'y o'tdi.
4. Qanday bo'lsa ham, bolani tushirish kerak.

5. Niso buvi besh kun deganda ishning natijasini ko'rdi.
6. Mehri xuftonga yaqin kasalxonaga yuborildi.
7. Mehri kasalxonadan chiqqandan keyin Niso buvi ikkala qizi bilan bosh olib chiqib ketdi.

Yuqorida berilgan gaplar o'z-o'zidan hikoya voqeligini bayon etishga asos bo'ladi. Keltirilgan gaplar yig'indisini hikoyaning qisqacha fabulasi ham deyish mumkin. Aynan shu gaplar yozuvchi badiiy g'oyasiga prizma vazifasini o'taydi va ulardan taralgan "spektr nurlari" asar voqelik manzarasini konkret anglab yetish uchun kitobxon e'tiborini jalb qilib, hikoya yechimi tomon yo'naltiradi.

Abdulla Qahhor uslubining eng muhim jihati, roviyning qisqa va aniq bayoni bilan kitobxon tasavvurlarini boyitishdan iboratdir. Roviyy nutqidagi ironik ifodalar hikoya syujetining o'qimishli bo'lishini ta'minlash bilan birga, muallifga xos badiiy-g'oyaviy kontseptsiyasini ham beradi. Hikoyadagi asosiy obrazlardan biri bo'lgan Faxriddinni bir-ikki gapirtirish va xatti-harakatlariga berilgan qisqa izohlar u haqida kitobxoniga aniq ma'lumot bera oladi. Hikoyaning "Boshsiz odam" deb nomlanishining o'zi dastlabki jumboq bo'lib, "Nahotki, boshsiz odam bo'lsa?"—degan o'y-xayol kitobxonni ohanrabodek o'ziga tortib, tezroq o'qishiga sabab bo'ladi. Syujet bilan tanishib borish jarayonida: "Syujetning qaerida boshsiz odamni uchratar ekanman?"—degan savol hamisha o'quvchiga hamrohlik qiladi. "Boshsiz odam kim?" degan jumboq hikoya davomida ikki parallel hodisa orqali yoritib beriladi. Bulardan birinchi moddiy hodisa – boshsiz chaqaloqning tug'ilishi bo'lsa, ikkinchi ma'naviy hodisa – Faxriddinning o'zining fahm-farosati, kallasi yo'qligi, "boshsiz" ekanligining fosh bo'lib borishidir. Bu mantiqiy asoslar Faxriddin o'z fikri yo'qligi, otasi chizgan chig'iqdan chiqmasligi, hatto otasi o'rgatgan ikki og'iz gapni ham uddalab aytolmasligida ko'rinadi. Roviyy tilidan: "Faxriddin erka o'sgan tantiq bola", – deb qisqa axborot berish bilan chegaralaniladi. Obrazning keyingi xatti-harakatlarida keltirilgan mantiqiy xulosa o'z ifodasini topadi. Faxriddin so'z va harakatlari, qiliqlari bilan o'quvchining u haqidagi salbiy tasavvurlarini to'ldira boradi. Niso buvining: "Faxriddin hali yoshsizlar. Uch-to'rt yil bolasiz yurish yaxshi. Doktor shu ishlarni bilarmikan?" – degan savoliga ham, "Men bilmasam, dadam biladilar", – deb, hatto farzand ko'rish va ko'rmasligini ham dadasidan so'rashi, o'z aqli yetmasligini oshkor qilib qo'yadi. Faxriddin Niso buviga shu javobni aytishdan oldin roviyy tomonidan quyidagi tasvir keltiriladi. "Faxriddin osilib turgan qalin labini bir-ikki qimirlatib, bilagi bilan burnini artib javob berdi" .[2.259]

Roviyy pozitsiyasining to'g'ri va muvafaqqiyatli tanlanganligi va portret tasvirida aniq salbiy chizgilarning berilishidan yanada ayonlashadi. Natijada, tayyor, o'ziga xos xarakterlarning lardagi ishtiroki muallif ijodiy tamoyilining bir ko'rinishi sifatida zohir bo'ladi. Tayyor xarakterlarning badiiy matndagi ishtiroki birinchidan, qahramonlar portretidan unumli foydalangan bo'lsa, ikkinchidan, roviyy zimmasiga o'ziga xos aniq kompozitsion funktsiya yuklaydi. Uchinchidan, hikoya janri talabidan kelib chiqib abzatslarga syujet-kompozitsion vazifalar yuklay oladi. Ular quyidagilardan iborat: 1) janr tabiatidan kelib chiqib abzatslarga epik bayonni singdira olish; 2) harakatlarning badiiy matnda keng qamrovliligini ta'minlash; 3) o'zgaruvchan makon va zamon, voqea.larining bir-biriga payvandlay olishida.

XULOSA

Portret tasviridagi yuqoridagi chizgilar A.Qahhorning juda ko'p asarlarida uchraydi. Aniq chizgilar asosida berilgan portret tasviridan kitobxon obrazning qanday odam ekanligini bilib oladi. Niso buvi o'z qizini Faxriddinga turmushga berishga rozi bo'lmasligining asosiy portret

tasviridan so'ng oydinlashadi. Hikoya syujetidagi obraz haqida roviy tafsilotlar berilmagan bo'lsa ham, roviy rivoyasidan kitobxon aniq ma'lumotga ega bo'ladi. Ular har birining betakror qiyofa va sa'jjiyalarini ko'rib, muallifning yuksak mahoratini his etamiz. Roviyy syujet davomida obrazlar xarakterini shakllantirib, ularning harakat va holatlarini ko'zdan qochirmaydi. Faxriddin xarakteriga xos jihatlarni roviy yordamida kasalxonadagi suhbatdan bilib olamiz. Bo'lib o'tgan suhbat Faxriddinning tom ma'nodagi boshsiz odam ekanini ko'rsatib beradi. "Mehri: Kundan–kun battar bo'lgan edim, olib tashlashdi. Naqd o'layozdim" desa, "Hayriyat" dedi Faxriddin og'iz va ko'zlarini katta ochib, **bolaning ham boshi bo'lmaydimi!...**(ikkilanish–ta'kid bizniki–I.R) **Dadamdan so'raychi.**" [2.260.]

(ilhaqlik–ta'kid bizniki –I.R) Roviyy bayonida berilgan badiiy ottenkaga boy so'zlarning Faxriddin nutqida qo'llanishi kitobxonga emotsionallik bag'ishlaydi. "Uning gaplariga quloq solib, **raftorini** (ta'kid bizniki –I.R) kuzatib turgan hamshira, "Kasalni toliqtirib qo'yasiz, – dedi va eshikni ko'rsatdi" [.261]

Faxriddin hamshira eshikni ko'rsatmaguncha, o'tirgan joyida o'tiraverdi. Nafaqat, roviy bayonida, balki obrazlarning bir-ikki luqmalaridan ham ularning saviyasi, dunyoqarashi haqida kitobxon to'liq ma'lumotga ega bo'ladi. Hikoya yechimida: Niso buvi ikkala qizi bilan boshini olib chiqib ketdi", – deb keltiriladi. "Boshini olib chiqib ketdi" – iborasida Niso buvi bu uyga hech qachon qaytmaydi, hech narsadan umidvor ham emas ma'nosi anglashiladi. Roviyy ushbu hikoyada asosiy tasvir bayonini o'z qo'liga oladi va muallif niyatini amalga oshiradi. Aynan kasalxona si go'yo Faxriddinning barcha qusurlarini ko'rsatuvchi "kichik mukammal "sahna"ga o'xshaydi. Roviyning psixolingivistik nutq bayoni ham hikoyadagi obrazlar xakteri ochilishida katta yordam berdi. "Mulla Abdurahmon ko'pdan beri Niso buviga: "Mehrini Faxriddinga qilamiz"– deb yurar edi. Faxriddin erka o'sgan tantiq bola bo'lganligi uchun Niso buvi: "Ha, ikkovining ham boshi omon bo'lsin"– deb qo'ya qolar, bu "yo'q" degani edi". Badiiy matnda so'zlar vositasida berilgan axborot har doim ham aniq ma'lumot sifatida qabul qilinmaydi. Verbal (so'zlar yordamida fikrni ifodalash) matnda berilgan "Mehrini Faxriddinga qilamiz" mazmunidagi gap matn bilan to'liq tanish bo'lmagan kitobxon aniq ma'lumotga ega bo'lmaydi. Uni aniq kengaytirilgan shakli: Faxriddinga Mehrini xotin qilib olib beramiz" shaklida bo'lishi kerak edi. Badiiy asarlarda muallif o'zi aytmoqchi bo'lgan fikrini ko'proq roviy zimmasiga yuklaydi. Roviyy asarning gorizantal va vertikal tomonlarini tutashtiruvchi o'q sanaladi.

Shunday qilib, "Boshsiz odam" hikoyasidagi muallif pozitsiyasining xilma xilligi va roviy funksiyasining badiiy asar strukturasiidagi o'ziga xosligi masalasida yuqoridagi maqoladi to'xtalib o'tildi va ilmiy-nazariy xulosa chiqarildi!

REFERENCES

1. Miliev S. (Suvon Meli). Global ilmiy-badiiy talqin poetikasi: Fil. fan. dok-ri (DSc.) diss... – Toshkent, 2019. –B.66.
2. Qahhor Asarlar. Besh jildlik. Beshinchi jild. –Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti, 1987. –B.302.